film 73

SAYI : 33
MAYIS

JOHN HUSTON - MARCEL CARNE
İNGİLİZ BALE FİLİMLERİ
GENÇ ALMAN SİNEMASI

PROGRAM 10. SAYFADADIR.

Ön Kapak / Erkal Yavi

Resim / «Papatya» Todor Dinov

FİLİM 73 / Türk Sinematek Derneği'nin yayın organı olarak ayda bir yayınlanır / Sahibi Türk Sinematek Derneği adına Onat Kutlar / Yazı İşleri sorumlusu: Ömer Pekmez / Bu sayıyı hazırlayan: Nezih Coş / Dergide yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir, dergiyi bağlamaz / Yönetim Yeri: Türk Sinematek Derneği, Sıraselviler Caddesi, No. 65 Beyoğlu, İstanbul / Tel: 49 87 43 / P.K. 307 Beyoğlu / Dizgi ve Baskı: Latin Matbaası / Baskı tarihi: 5/5/1973

SAYI: 33 3 LİRA

«JOHN HUSTON»

Yeni kuşaktan sinemaseverler için Huston artık bir çeşit fosilleşmiş usta gibi oldu, ya da öyle görünüyor, en azından son yapıtlarında. Oyuncu olarak katıldığı bir takım filimlerde (hoş, Huston'un oyunculuğu ayrı bir konu sayılabilir, Huston'un yönetmenliği kadar ilginç ve renkli). Aslında Huston bugün dahi değerlerinden hiç bir şey kaybetmemiş tipik bir Amerikan sinemacısı, tipik ve sağlam, kişiliği olan «iyi» bir Amerikan sinemacısı. Olağan tanımlamalardır bunlar, kuşkusuz, ama inkâr edilmiyecek bir nokta var, bu tanımlamalarda, Huston'un sağlamlığı, öz ve biçim sağlamlığı. Kimleri anlatmıştır Huston, en tutarlı ve etkileyici yapıtlarında? Kahramanları anlatmıştır, epik ya da lirik kahramanları değil, düzenden kopmasını bilen - ya da kopmak zorunluğunda kalan - kahramanları. Meslekleri, uğraşıları, tutkuları belki de sanıldığı kadar önemli olmamıştır, bunları altın arayıcıları olur, anlamsız bir savaşın içine sürüklenen askerler olur, Doğu ile ilk kez karşılaşan Batılı olur, Tanrının simgesine karşı savaş açan gemici olur, balta girmemiş ormanların öncüleri ya da sanatçılar, sonra soyguncular. Kimi toplumun «en marge» kişisi, kimi belirli, oturaklı, bir zümrenin temsilcisi - aslında temsil ettiği zümre oturaklı olur da temsilcinin kendisi biraz ters düşer, görüşleri, davranışları ile -, olsun, Bogart'ın altın arayıcısı, Murphy'nin korkak askeri, Peck'ın balinacısı, Wayne'ın Amerikan elçisi, Ferrer'ın sakat ressamı gene de ortak noktaları olan birer kahraman, çağ dışı değil, çağın reddettiği kahramanlar. Her biri de Huston'a benzer, şu ya da bu tarafı ile. Huston çağ dışı bir yönetmen olduğu için mi? Değil, Huston çağının, gelmiş geçmiş, tutkularını, saplantılarını eleştirdiği için.

Gerçekçi bir yönetmen dersek Huston için belki kimi sinemasever irkilir. Özellikle Huston'un bir takım yapıtları hatırlanırsa («Moulin Rouge»un romanesk ve empresiyonist tutumu, «Beat the Devil» in yarı fars havası gibi). Oysaki Huston, kendi kişiliği elverdiği şekliyle, gerçeğe her zaman yakındır. Biçimi ile, anlattığı öykülerin özüyle, öykülerine kattığı yorumla. Belki, «eskiden bir Huston vardı» denilecek, 1950'lerde gerçekleştirdiği filimler izlenince, artık böyle biri yok denilecek. Ve yanlış bir yorum olacak bu. Çünkü Huston'un yapıtları gösterildiği sürece Huston varoluyor, hatta bununla da yetinmiyor, bugün de öncülüğünü muhafaza ettiği için fosil bir usta olmadığını kendisini tanımayanlara, unutanlara, artık önemsemeyenlere var gücü ile - ister şiddeti, ister mizahı ile - belirtiyor.

«THE RED BADGE OF SOURAGE) «Zafer Madalyası»

Yönetmen: John Huston - Senaryo: Alfred Band ve John Huston. Stephen Crane'in romanından - Görüntü Yönetmeni: Harold Rosson - Dekor: Cedric Gibbons ve Hans Peters - Müzik: Bronislau Kaper - Oynıyanlar: Audie Murphy, Bill Mauldin, Douglas Dierkes, Arthur Hunnicutt, Tim Durant, Robert Easton Burke, Smith Bellew, Glenn Strange, Royal Dano, Andy Devine, James Dobson, John Huston - Yapımcı: Gottfried Reinhardt - Yapım: Metro Goldwyn Mayer, 1951.

1862 yılında, İç Savaşın sürdüğü dönemde genç bir asker savaş meydanından kaçar, bir ara yalnız başına dolaşır, nihayet suçunu bir arkadaşına itiraf eder ve sonradan kahramanca dövüşür. Huston'un, yapım şirketi tarafından kuşa çevrilen talihsiz filmi, tüm kesintilere rağmen gene de yönetmenin en başarılı ve kişisel yapıtlarından biridir. Hollywood yakınlarında San Fernando Valley'de çekilen filim zaman zaman Griffith'in «Bir Ulusun Doğuşu»nu hatırlatıyor, belki Griffith'in başyapıtı ayni mekânda çekildiği için. Korkak değil de korkan bir askerin hikâyesini anlatıyor Huston - korkan asker rolü için İkinci Dünya Savaşında en çok nişan alan Audie Murphy'yi seçerek - karamsarlığa kaçmadan, lirik bir anlatıma kaymadan. Savaş meydanında Huston «temaşa» yapmıyor, hikâyeyi içtenlikle anlatıyor. Adeta ruhbilimsel bir araştırmayla giriyor. Kuşkusuz Huston savaşın, savaşların anlamsızlığına işaret edemeden duramıyor. Değil salt işaret etmek seyirciyi alıp savaşın içine katıyor, savaşın anlamsızlığını anlatmaktan, açıklamaktan çok yaşattırıyor. Şaşmayan ince mizahı ile Huston bir kahramanın oluşumunu anlatıyor. «Kahramanlık, korkaklık; aslında arada pek bir fark yoktur» der Huston. İkisinde de ayni nedenler, fiziksel nedenler, rol oynuyor.

«THE AFRICAN QUEEN» (Afrika Kraliçesi)

Yönetmen: John Huston - Senaryo: James Agee ve John Huston, C. S. Forester'in romanından - Gör. Yön.: Jack Cardiff (Technicolor) - Dekor: Wilfred Singleton - Müzik: Allan Gray - Oynayanlar: Humphrey Bogart, Katherine Hepburn, Robert Morley, Peter Bull, Theodore Bikel, Walter Gotell, Gerald Onn, Peter Swanwick, Richard Marner - Yapımcı: S. P. Eagle - Yapım: Horizon - Romulus - United Artist 1952.

Yaşı geçmiş bir «genç» kızla perişan bir geminin daha da perişan, ama özgür kaptanı yalnız başlarına bir Alman savaş gemisi batırıyorlar, 1914 yılının eylülünde ve Kongo'da geçiyor olay.

Huston'un en beğendiği filimlerden biri. Mizahın tüm çeşitlemeleri, kaba güldürüden ince taşlamaya kadar. Ve iki büyük oyuncunun karşılıklı rol çalması (sonuçta galip gelen Katherine Hepburn oluyor). Yer yer çılgın, yer yer buruk bir hikâye: Afrika'nın vahşi ormanları, savaşların anlamsızlığı ve orta yaşını aşmış bir «kızın» cinsel keşifleri. Filmin büyük bir kısmı Afrika'da, geri kalan kısmı da stüdyoda çekildiğinden Huston, önemsemeden, gerçek haricileri sahte haricilerle karıştırıyor, bile bile. Aslında bunun hiç önemi

yoktur, seyirciyi saran Huston'un kahramanlarıdır, özgür, gerçekçi ve eğlenceli, kısacası canlı.

«MOULIN ROUGE»

Yönetmen: John Huston - Senaryo: Anthony Veiller ve John Huston, Pierre La Mure'ün romanından - Görüntü Yönetmeni: Oswald Morris (Technicolor) - Dekor: Paul Sheriff - Giysiler: Marcel Vertès - Müzik: Georges Auric - Oynayanlar: Josée Ferrer, Coletta Marchand, Zsa Zsa Gabor, Suzanne Flon, Claude Nollier, Katherine Kath, Muriel Smith, Mary Clare, Walter Crisham, Harold Kasket, Jim Gérald, Georges Lannes, Lee Montague, Jill Bennett, Maureen Swanson, Rupert John, Tutti Lemkhow, Christopher Lee, Peter Cushing, Fernand Fabre, Jean Claudio, Jules Maccio - Yapım: Romulus 1953

Pierre La Mure'ün «romanesk» Lautrec biyografisinden hareket eden - ve, gençliğinde, ressamlık yaptığını hatırlayan - Huston, ressam Vertés'in yardımıyle, renkleri hareket halinde aktif bir unsur olarak kullanıp Lautrec'i anlatıyor. Senaryo tümü ile başarılı olmamakla birlikte yönetmenin zevki, görsel kabiliyeti filme tartışma kabul etmeyen bir «empressioniste» boyut getiriyor. Lautrec'in yapıtlarındaki «neşeli Paris» Huston'un elinde buruk ve, zaman zaman, acımasız bir Paris oluyor; Moulin Rouge'u ile, fahişeleri, can-can dansları, alkol dolu geceleriyle. Huston'un biçimciliği, yer yer Renoir'ın renk ustalığını bile aşarak, hikâyenin tutarsız taraflarını örtmüyorsa da filim bütünüyle eşsiz bir tablo olarak kalıyor. Lautrec, en azından José Ferrer'in yarattığı Lautrec, olduğundan da acı ve romandan kalan, «romanesk» taraflarını kaybetmiyor. Huston'un renk hakimiyeti kolay kolay unutulmayan bir hava, bir atmosfer yaratıyor (özellikle filmin başlangıç bölümünde). Kuşkusuz yönetmenin en görsel yapıtı.

«BEAT THE DEVİL» (Sarışın Şeytan)

Yönetmen: John Huston - Senaryo: Anthony Veiller, Peter Viertel ve John Huston, James Helvick'in romanından - Konuşmalar: Truman Capote - Gör. Yönetmeni: Oswald Morris - Müzik: Franco Mannino ve Lambert Williamson - Oynayanlar: Humphrey Bogart, Jennifer Jones, Gina Lollobrigida, Robert Morley, Peter Lorre, Edwart Underdown, Marco Tulli, İvor Barnard, Bernard Lee, Mario Perroni, Saro Urzi, Alex Pochet, Aldo Silvani, Juan De Landa, Manuel Serrano, Mimo Poli, Katherine Kath, Rosario Borelli, Giulio Donnini - Yapım: İndependent-Romulus-Santana 1953

Çağın dışında kalmış gülünç bir dolandırıcılar çetesi, bir uranyum madeni, bir gemide toplanan garip, esrarengiz kişiler, bir dizi karışık ilişkiler. Huston romantik dolandırıcıları, kahramanları anlatıyor, eleştiriyor. Bir hayli nostaljik bir tutumla ele alıyor bunları. Aslında Huston eğleniyor ve seyirciyi de eğlendiriyor. Bir araya getirdiği tipleri harekete getirerek yapıyor bunu, (bu kukla dizisi arasında tek bir insan var, Bogart). Capote'un konuşmaları filmin havasını iyice belirtiyor; «Bu adamlar gangster» der bir ara Jennifer Jones, «Öyledir, çünkü hiç biri bacaklarıma bakmadı.» Esirlerini tek bir şartla serbest bırakmayı kabul eden bedevi reisi de, Bogart'ın sözüne güvenip Hollywood'a gideceğini sanarak, sorar: «Acaba Rita benden hoşlanacak mı?»

Filmin hikâyesi karışık, önemli değil. Huston kuklalarla oynuyor: Dişi kaplan Maria, masal anlata anlata havayı daha da karıştıran Gwendoline, kocası Farry Chelm, tipik bir

İngiliz, sonra faşist bir İrlandalı subay, korkak bir Peter Lorre, sarhoş bir İtalyan kaptanı. Bir taşlama kuşkusuz, Huston gibi kocaman bir «şaka».

«MOBY DİCK»

Yönetmen: John Huston - Senaryo: Ray Bradburry ve John Huston, Herman Melville'in romanından - Gör. Yönetmeni: Oswald Morris ve Freddie Francis (Technicolor) - Dekor: Ralph Brinton - Müzik: Philip Stainton - Oynayanlar: Gregory Peck, Richard Basehart, Leo Genn, Orson Welles, Harry Andrews, Bernard Miles, Mervin Johns, Noel Pursell, Edric Connor, Joseph Tomelty, Philip Stainton, Royal Dano, Seaman Kelly, Friedrich Ledebur, Tamba Alleney, James Robertson Justice - Yapım: John Huston - Vaughan N. Dean - Moulin Picture 1954/1955

Huston'un başyapıtlarından biri, sinema tarihinin en güzel ve belki en önemli filimlerinden biri. Melville'in romanı bir yana, burada Huston ilk kez ve büyük bir dürüstlükle Tanrı'ya karşı çıkan, hatta Tanrı'yı öldüren kişinin dramını anlatıyor. Achab'la Moby Dick'in çatışmasını izliyerek, «Achab Tanrıyla savaşıyor» demiştir Huston. «Kuşku kabul etmeyen bir gerçek bu. Balina'nın maskesi, Achab için, Tanrının maskesidir. İnsanlara kötülük eden bir Tanrı bu ve Achab, bu ezici ve her yerde varolan güçle savaşan çağımızın kahramanıdır.»

Huston - Bradburry ikilisinin bu yorumu filmin değişmeyen çizgisini teşkil ediyor: Moby Dick Tanrı'dır, özellikle püriten Anglo-Saksonların acımasız, zalim Tanrısı. Tanrı varsa özgür değiliz, bu yüzden Tanrıyı öldürmek gerek. Huston işte Achab'ın bu tutkusunu anlatıyor belki en kişisel, en derin filminde. Hatta Melville'i de aşarak, Huston - Bradburry ikilisi romanda olmayan bir sonuca varıyorlar: Moby Dick'in ölümüne.

«THE LİST OF ADRIEN MESSENGER» (Adrien Messenger ve Listesi)

Yönetmen: John Huston - Senaryo: Anthony Veiller - Gör. Yönetmeni: Joe McDonald, Ted Scaife - Müzik: Jerry Goldsmith - Oynayanlar: Kirk Douglas, George C. Scott, Dana Wynter - Yapım: Üniversal 1962.

«Sarışın Şeytan» serüven hikâyelerinin, maceraperest kişilerin, çağı geçmiş kahramanların taşlamasaysa Huston'un bu filmi de klasik İngiliz polisiye romanlarının bir taşlaması sayılabilir. Huston, «Sarışın Şeytan»daki o, yer yer grotesk, barok mizahından oldukça uzak kalıyor. İngiliz soylularını taşlamasına taşlıyor ama her şey kolay bir şekilde oluyor. Maskeler, konuk oyuncular dizisi de ayni kolaylığın, rahatlığın içinde hallediliyor. Klasik bir yapı içinde gelişen hikâyeye Huston belirli bir Anglosakson havasını veriyor, bu havayı abartarak. Ama artık sadece ustalık işi değil yaptığı, mesleğinin trüklerini kullanıyor.

«THE TREASURE OF SIERRA MADRE» (Altın Hazineleri)

Yönetmen: John Huston - Müzik: Max Steiner - Oyuncular: Humphrey Bogart, Walter Huston, Tim Holt, Bruce Bennett, John Huston - 1947.

Kuzey Amerikalı iki maceraperest, Meksika'da ihtiyar bir altın arayıcısı ile ortaklık ku-

rarlar. Bu ortaklık, Sierra Madre dolaylarında bir hazine bulmalarına kadar sürer. O andan itibaren altın tozu dolu çuvallar ortakları birbirine düşürecek ve adamlar birbirlerini boğazlayacak duruma geleceklerdir... Ünlü Amerikalı yönetmen John Huston'un bu önemli «western»i, tanınmış yazar Traven'in romanından alınmıştır. Huston, filminde Latin Amerika'nın gerçek dekorları içinde Kuzey Amerikalı insanların «para» hırsını ve «bulma» sevincini ustalıklı bir yorumla yansıtmakta, Amerikalı karakterinin incelemesini yapmaktadır. Para, yanısıra, konforu, lüksü, güzel giysileri ve nihayet kadınları da vadeden bir unsurdur. Huston, özellikle kızılderililerin sakin yaşamlarındaki uysallığın sırrını bulmuş yaşlı filozof üzerinde durmakta ve babası Walter Huston'ın canlandırdığı bu karakterle altın hırsı içindeki öteki adamlara bir alternatif koymuş olmaktadır. Filim, ele alınan öyküyü işlerken, insanın vahşi doğayla olan mücadelesini de etkili, çarpıcı bir biçimde göstermekte, köylülerin gerçek yaşantısı da arka plânda ama başarılı biçimde ortaya konmaktadır. Huston bu filimde anlatım yönünden gerçek bir başarı elde etmiştir denebilir. Filim, 1948'de «En iyi yönetim» ve Walter Huston için «En iyi yardımcı aktör» Oscar'larını kazanmış, aynı yılın Venedik Filim Festivali'nde de filmin müzik yönetmeni Max Steiner «En iyi filim müziği» ödülünü almıştır.

Genç Alman Sineması

«DER JUNGE TÖRLESS» (Genç Törless)

Yönetmen : Volker Schlöndorff - Senaryo : Volker Schlöndorff, Robert Musil'in romanından - Görüntü Yönetmeni : Franz Rath - Müzik : Hans Werner Nenze - Oynayanlar : Matthieu Carrière, Bernd Tischer, Marian Siedowsky, Alfred Dietz, Barbara Steele, Hanne Axmann - Rezzori, Herbert Asmodi, Fritz Gehlen, Lotte Ledl, Jean Launay - Yapım : Seitz Film - Nouvelle Editions de Films 1966

Genç Törless'in okul yılları : Ailesinden ayrılış, okula dönüş, fahişe Bozena ile eğlenceli dakikalar. Olaysız bir yaşantının ayrıntıları; birden olay patlar. Öğrencilerden Basini bir arkadaşının parasını çalar, ilkin inkâr eder sonra suçu kabullenir. Kabullenmekle de yetinmez, suçu okul idarecilerine bildirmesin diye arkadaşı Reiting'in kölesi olmayı kabul eder. Törless seyirci kalır bu olaya, Basini'ye yapılan işkencelerin etkisinden kurtulamaz, dayanamayıp kaçar. Dönüşünde okul idarecileri tarafından, Basini olayına katıldığı için sorguya çekilir. Ama Törless ne durumunu ne de katılışının nedenlerini açıklayamaz, kendini de savunamaz. Belli ki Törless okul çevresine uyamıyacaktır, fazla duygulu olduğundan. Ve genç Törless annesine iade edilir.

Konusu 1906 yıllarında geçen Musil'in romanına Schlöndorff yeni, ya da kişisel bir yorum getiriyor: Okul, kuşkusuz, bir şiddet okuludur, Nazi Almanyasının bir öncüsüdür. Genç Törless ise şaşkın, hem benliğinden, hem de yeni oluşmakta olan, değişik bir toplumdan uzak, yabancı. Ailesinin yabancısıdır Törless. Basini'yi alçaltmaya iten nedenlerin yabancısı olduğu kadar, her çeşit katılıştan uzak bir kişi. Kopmuş bir kişi de denilebilir ona, ve Schlöndorff bu kopukluğu vermekle Musil'in romanına en uygun yorumu getiriyor. Filim genç Alman sinemasının en önemli yapıtlarından biri olmak özelliğini koruyor.

«DIE ZELLE» (HÜCRE)

Yönetmen : Horst Bienek - 1971

Genç Alman sinemasının en önemli yönetmenlerinden olan Horst Bienek bu ilginç filmi ile 1971 yılında Strasbourg festivalinde ödül kazandı. Filimde bilinmiyen bir suçtan ötürü mahkûm olup hücreye atılan genç bir adamın kişisel yaşantısı veriliyor. Genç adam, hücrenin koşullarından ötürü hastadır ve geriye dönüşlerle geçmiş yaşantısını hatırlar. Durmadan hayallere kaçar. Bienek'in filmi ele aldığı konusuyla olduğu kadar, anlatımıyla da çağdaş özellikler taşımaktadır.

«NİCHT VERSÖHNT» (UZLAŞMAZLAR)

Yönetmen : Jean - Marie Straub / Oynayanlar : Hening Harmsen, Ulrich Hoppman - 1965.

Heinrich Böll'ün «Saat 9.30'da Bilardo» adlı kitabından uyarlanan bu filminde ünlü Fransız - Alman yönetmen Straub, gençlerin dünyasını ele almaktadır. Gençler bu filimde, geçmiş zamanı tartışırlar: Nazizmin ortaya çıkışının nedenlerini ve Nazizmin ortaya çıkışından doğan sonuçları. Filim 1960 sonrası Avrupa sinemasının en önemli denemelerinden biri sayılmaktadır. Godard filim konusunda şunları söylüyor: «Straub'un filmini son derece ilginç, orijinal ve önemli buluyorum. Olağanüstü bir mizansen anlayışı var yönetmenin. Sinemacı olarak Alain Resnais'nin Fransa'da önemi neyse Straub'un da Almanya'daki önemi odur.»

Filim aşağıdaki ödülleri kazanmıştır :

Bergamo Büyük Ödülü
Üçüncü New-York Filim Şenliği
Dokuzuncu Londra Filim Şenliği
Beşinci Cannes Şenliği Eleştirmenler Ödülü
Yedinci Montreal Şenliği Yeni Sinema Ödülü
1966 Pesaro Yeni Sinema Ödülü.

Filim konusunda yönetmen Straub şunları söylüyor: «Deneysel bir filim değil, tersine birçokları için yıllardır gettolarda zehirlenmek istenen türden bir filim. Bana yedi milyon tahsis edilmiş olsaydı, filmim gene aynen bu olurdu.»

«KÖNIG VON BAYERN» (BAVYERA KRALI)

Yönetmen : Frederic Rossif.

«Madrit'te Ölüm» adlı belge filminin büyük yönetmeni Rossif Almanya'da çevirdiği bu filminde Bavyera Kralı II. Ludwig'in yaşantısını ve o dönemin gerçeklerini nesnel bir gözle ortaya koyar. Bu gerçekler Frederic Rossif'te şiirsel görüntüler olarak ortaya çıkıyor. Kralın rüyaları, Wagner'in sanatı filme aynı anlayışla yansıyor. Ludwig Wagner'in dehasını anlamış ve bu hayranlıkla dünyaya olağanüstü romantik şatolar bırakmıştır.

Türk Sinematek Derneği
Mayıs 1973 Programı

(NOT: ÇOCUK SİNEMASI ÜYELERİNE BU AY BALE VE TOM AND JERRY FİLİMLERİNİN 14.00-16.00 SEANSLARI AYRILMIŞTIR. AYRICA ÇOCUK SİNEMASI GÖSTERİSİ YOKTUR)

2 Çarşamba	14.00-16.30-19.00	/	GÜN DOĞUYOR / LE JOUR SE LEVE / Marcel Carné
3 Perşembe	14.00-16.30-19.00	/	BUTCH CASSIDY ÜZERİNE BELGESEL FİLİM
4 Cuma	14.00-16.30-19.00-21.30	/	BUTCH CASSIDY ÜZERİNE BELGESEL FİLİM
5 C.tesi	14.00-16.30-19.00-21.30	/	GÜN DOĞUYOR / LE JOUR SE LEVE / Marcel Carné
6 Pazar	14.00-16.30-19.00	/	ROMEO AND JULIETTE / ROMEO VE JULİETTE / Paul Czinner
8 Salı	14.00-19.00	/	ALTIN HAZİNELERİ / TREASURE OF SİERRA MADRE / John Huston
	16.30-21.30	/	GECE ZİYARETÇİLERİ / LES VİSİTEURS DU SOİR / Marcel Carné
9 Çarşamba	14.00	/	ALTIN HAZİNELERİ / TREASURE OF SİERRA MADRE / John Huston
	16.30-19.00	/	EXPERİMENTALE I - II
10 Perşembe	14.00-16.30-19.00	/	ZAFER MADALYASI / RED BADGE OF COURAGE / John Huston
11 Cuma	14.00	/	EXPERİMENTALE I
	16.30	/	EXPERİMENTALE II
	19.00-21.30	/	ROMEO AND JULIETTE / ROMEO VE JULİETTE / Paul Czinner
12 Cumartesi	Bütün seanslarda	/	ROMEO AND JULİETTE / ROMEO VE JULİETTE / Paul Czinner
13 Pazar		/	GÖSTERİ YOKTUR
14 Pazartesi	19.00	/	ALBERT JOHNSON — ŞİŞMAN ŞEHİR / Fat City İ J. Huston
15 Salı	14.00-16.30	/	AFRİKA KRALİÇESİ / AFRİCAAN QUEEN / John Huston
	19.00-21.30	/	JOHN HUSTON ÜZERİNE BELGESEL FİLİM
16 Çarşamba	14.00-19.00	/	KUZEY OTELİ / HOTEL DU NORD / Marcel Carné
	16.30	/	MOULİN ROUGE / John Huston
17 Perşembe	14.00-16.30	/	MOULİN ROUGE / John Huston
	19.00	/	GENÇ TÖRLES / DER JUNGE TÖRLESS / V. Schlöndorff
18 Cuma	14.00-16.30	/	AFRİKA KRALİÇESİ / AFRİCAAN QUEEN / John Huston
	19.00-21.30	/	GENÇ TÖRLES / DER JUNGE TÖRLESS / V. Schlöndorff
19 Cumartesi	14.00-1630	/	GENÇ TÖRLES / DER JUNGE TÖRLESS / V. Schlöndorff
	19.00-21.30	/	BAVYERA KRALI / KÖNNİG DER BAYERN / F. Rossif
20 Pazar	Bütün seanslarda	/	GENÇ TÖRLES / DER JUNGE TÖRLESS / V. Schlöndorff ve BAVYERA KRALI / KÖNNİG DER BAYERN / F. Rossif

22 Salı	14.00	/	**MOBY DİCK** / John Huston
	16.30-19.00	/	**KOPAR ZİNCİRLERİNİ GÜLSARI** / Urusevski
	21.30	/	**SARIŞIN ŞEYTAN / BEAT THE DEVİL** / John Huston
23 Çarşamba	14.00	/	**SARIŞIN ŞEYTAN / BEAT THE DEVİL** / John Huston
	16.30	/	**KARA YILDIZLI BEYAZ KUŞ / THE WHİTE BİRD WITH THE BLACK STAR** / S. Ilienko
	19.00	/	**MOBY DİCK** / John Huston
24 Perşembe	14.00	/	**MOBY DİCK** / John Huston
	16.30	/	**SARIŞIN ŞEYTAN** / **BEAT THE DEVİL** / John Huston
	19.00	/	**KARA YILDIZLI BEYAZ KUŞ / THE WHİTE BİRD WHİT THE BLACK STAR** / S. Ilienko
25 Cuma	14.00	/	**ŞİŞMAN ŞEHİR / FAT CİTY** / John Huston
	16.30-19.00-21.30	/	**KARA YILDIZLI BEYAZ KUŞ / THE WHİTE BİRD WITH THE BLACK STAR** / S. Ilienko
26 Cumartesi	Bütün seanslar	/	**ŞİŞMAN ŞEHİR / FAT CITY** / J. Huston
27 Pazar	14.00-16.30	/	**GECENİN KAPILARI / LES PORTES DE LA NUİT** / Marcel Carné
	19.00	/	**ŞİŞMAN ŞEHİR / FAT CİTY** / John Huston
29 Salı	Bütün seanslarda	/	**KRALİYET BALESİ / THE ROYAL BALLET** / Paul Czinner
30 Çarşamba	14.00-16.30-19.00	/	**KRALİYET BALESİ / THE ROYAL BALLET** / Paul Czinner
31 Perşembe	Bütün seanslarda	/	**UZLAŞMAZLAR / NİCHT VERSÖHNT** / Jean-Marie Straub ve **BAVYERA KRALI / KÖNNİNG DER BAYERN** / F. Rossif

HAZİRAN 1973

1 Cuma	Bütün seanslarda	/	**UZLAŞMAZLAR / NİCHT VERSÖHNT** / Jean-Marie Straub ve **BAVYERA KRALI / KÖNNİNG DER BAYERN** / F. Rossif
2 Cumartesi	Bütün seanslarda	/	**HÜCRE / DİE ZELLE** / H. Bienek
3 Pazar	14.00-16.30 19.00	/	**HÜCRE / DİE ZELLE** / H. Bienek
5 Salı	Bütün seanslarda	/	**UZLAŞMAZLAR / NİCHT VERSÖHNT** / Jean-Marie Straub **BAVYERA KRALI / KÖNNİG DER BAYERN** / F. Rossif
6 Çarşamba	14.00-16.30-19.00	/	**TOM AND JERRY / TOM VE JERRY**
7 Perşembe	14.00-16.30-19.00	/	**TOM AND JERRY / TOM VE JERRY**
8 Cuma	Bütün seanslarda	/	**GENÇ TÖRLES / DER JUNGE TÖRLESS / V.** Schlöndorff
9 Cumartesi	Bütün seanslarda	/	**KARA YILDIZLI BEYAZ KUŞ / THE WHİTE BİRD WİTH THE BLACK STAR** / B. İlienko
10 Pazar	Bütün seanslarda	/	**KARA YILDIZLI BEYAZ KUŞ / THE WHİTE BİRD WİTH THE BLACK STAR** / B. İlienko
SERGİ :	14 - 30 Mayıs		**/SABİT KALFAGİL FOTOĞRAF SERGİSİ**

« MARCEL CARNE ve (GÜN DOĞUYOR) »

Savaş öncesi Fransız sinemasına, Jean Renoir, René Clair, Jacques Feyder ve Julien Duvivier ile birlikte, özel bir nitelik kazandıran, «kara gerçekçilik» akımına değerli yapıtlar katan, on yıl sürece Fransa'da yedinci sanatın öncülüğünü yapan yönetmenler arasında Marcel Carné bir Renoir, bir Clair, bir Feyder'in yüceliğine varmamakla beraber beşli'nin diğer ismi olan Duvivier'yi kat kat aşan bir sinemacı olarak karşımıza çıkıyor.

Bugün, ve özellikle «yeni dalga» nın ortaya çıkmasından sonra, artık eskisi kadar önemli sayılmayan ve gücünden pek çok şey kaybeden Carne'nin sesli Fransız sinemasını dünyaya tanıtan yönetmenler arasında ayrı bir yer tuttuğu bir gerçektir. Carne'nin yapıtlarını yeniden gözden geçirmek, «Gün Doğuyor»u 27 yıl sonra yeniden izlemek. Carné - Prevert ikilisinin 1935-1945 yıllarının Fransız sinemasına neler getirdiklerini anlamak demektir.

18 Ağustos 1909'da Paris'te doğan Marcel Carné, «Arts et Metiers» de öğrenimini yaptıktan sonra bir sigorta şirketine memur olarak girdi. Bundan önce kameracılık kurslarına da devam eden Carné 1928'de işinden ayrılarak Jacques Feyder'in yanında «Les Nouveaux Messieurs» (Yeni Baylar) filminde yönetmen yardımcılığına başladı. Bir yıl sonra Richard Oswald'ın «Cagliostro»sunda kameracılık yaptıktan sonra, genç sinemacı «Cinemagazine» dergisinin sinema eleştirmesi yarışmasını birincilikle kazanıp, derginin kadrosuna girdi. Aynı yıl çevirdiği «Nogent, Eldorado du Dimanche» (Nogent, Pazar gününün cenneti) adlı kısa metrajlı belgesel filmi ile ilginç ve kişiliğini belirten bir filim çeviren Carné 1930'da sinema eleştirmelerini yayınlamağa devam ettiği sıralarda, René Clair'le «Sous les Toits de Paris» (Paris damlarının altında) filminde çalıştı, sonradan eski ustası Feyder'in Hollywood'tan dönmesile devamlı olarak ve dört yıl sürece onunla birlikte bulundu «Le Grand Jeu» (Büyük Oyun), «Pension Mimosa» (Pansiyon Mimosa), «La Kermesse Heroique» (Kahramanlar Panayırı) gibi filimlerde yönetmen yardımcılığını yaptı.

Feyder tarafından her zaman desteklenen Carné 1936'da Feyder'in karısı tanınmış kadın oyuncusu Françoise Rosay'nin yakın ilgisi sayesinde ilk filmini yönetmeğe muvaffak oluyor.

Carne'nin tutumunu, incelediği popülist çevreyi, karamsar dünya görüşünü, kaderin mahkûmu olan kişilerini tanıtan «Jenny» adlı filimle yönetmen ilk defa olarak Jacques Prevert ile işbirliğine girişip on yıl sürecek olumlu bir mesaiye başlıyor.

Arka sokakların, ve oralarda yaşıyan kişilerin dramlarını ele almağa devam eden Carné aynı yıl - fakat bu kez Prevert yerine Jean Aurenche'i senaryocu ve Henry Jeanson'u diyalogist olarak kullanarak - «Hotel du Nord» (Kuzey Oteli) ni çeviriyor.

«Kuzey Oteli» evlerinden kaçan ve Paris'in kenar mahallelerinin birinde bulunan ufak bir otele sığınan iki mutsuz aşığın hikâyesini konu ediniyordu. Dar sokaklar, küçük hesaplarla yaşıyan, dar evrenlerinden kurtulmak isteyen, kurtulamıyan, basit insanlar, aşıklara engeller kuran kötü kişiler, popülist trajedi havası «Kuzey Oteli»nin değişmez unsurlarıdır. Gene Trauner'in düşündüğü ve inşa ettirdiği otel binası bir «nemesis» gibi sevişen, ölen, öldürülen ve 14 temmuz gecesi çılgınca eğlenen insanların üzerinde yükselmekte.

«Sisler Rıhtımı» ve «Kuzey Oteli» nde hakim olan faktörleri «Le Jour se Leve» (Gün Doğuyor, 1939) da bulmak mümkündür. Oysa bu filimle Carné en güçlü, en kusursuz, en etkili yapıtını vermekte. Fransız sinema tarihine değerli bir klasik kazandırmaktadır. Gerçekleştirilmiyen çeşitli hayallere kapılıp harp yıllarında üç yıl sürece filim çevirmeyen Carné Fransa'nın istilâ edildiği sıralarda ilk tarihi yapıtı olan «Les Visiteurs du Soir» (Gece Ziyaretçileri, 1942) ni çeviriyor.

Bir ortaçağ efsanesini konu edinen, önceki filimlerde mutsuz aşıkları ayıran kötü kişi yerine Şeytan'ı kullanan «Gece Ziyaretçileri» Carné'nin diğer yapıtlarıle öz olarak birçok müşterek noktaları olan bir filimdir.

İki yıl sonra Carné Fransız sinemasının ender rastlanılan saheserlerinden birini yönetiyor: «Les Enfats du Paradis» (Paradi'deki Çocuklar). Çarpıcı havası, karakteristik detayları ile canlandırılan bir tarihi çevre, Jean-Louis Barreault, Pierre Brasseur, Maria Casares gibi üç oyuncu ve mim Debureau'nun trajik aşk hikâyesi.

Marcel Carné'nin en tutulan ve gerçekten en güçlü yapıtı olan «Gün Doğuyor» un en sağlam tarafı hiç aksamıyan biçimi ve bu biçimin zeminini teşkil eden dramatik yapısıdır. Filim dört kişinin hikâyesidir: bir dökümhanede çalışan François (Jean Gabin), sevdiği çiçekçi kız (Jacqueline Laurent), genç kıza musallat olan bir köpek terbiyecisi (Jules Berry) ve eski metresi ve yardımcısı Clara (Arletty). Hikâyenin bileştirmesinde ve gelişiminde Carné'nin tipik dramatik unsurları gene hakim: François, çiçekçi kızı sevmekle beraber Clara'nın sevgilisi oluyor, köpek terbiyecisi Valentin François'yi kışkırtır, genç işçi onu öldürür ve polise teslim olmaktansa intihar eder.

Bu şekilde anlatıldığı takdirde «Gün Doğuyor»un hikâyesi gayet melodramatik görünmekte, oysa hikâyenin basitliği aynı zamanda filmin gücünü, giderek değerini teşkil etmektedir. Ustası Feyder'in çalışma sistemini (bir çevreyi bulmak, basit bir olayı anlatmak, filmi büyük bir dikkat ve titizlikle çekmek) benimseyen Carné işçi François'nin trajik bir niteliğe erişen hikâyesini geriye geçişlerle anlatmakla zaman, mekân ve hareket birimini gayet ölçülü bir şekilde bir araya getirmektedir.
Plastik malzemenin kullanılışı (özellikle François'nin küçük ayısı) Philippe Agostini, Curt Courant ve André Bac'ın sade ve etkili görüntüleri, Jacques Viot-Jacques Prevert ikilisinin senaryosu ve diyalogları (burada, uzunluğuna rağmen seyirciyi bir saniye bile usandırmıyan, Jean Gabin ile Jules Berry arasındaki bar'daki konuşmayı hatırlatmak gerek), oyuncu kadrosunun başarısı «Gün Doğuyor»a şaheser niteliği kazandıran unsurlardır.
«Gün Doğuyor» ile Marcel Carné sinema bilgisinin, kişisel tutumunun tüm özünü ve ayrıca, şiirsel kara gerçekçiliğin en kusursuz örneğini vermiştir.

Giovanni Scognamillo

Amerikan Deneysel Filimleri

LAPİS

10 d. Renkli. / Yön.: James Whitney, 1966

Soyut bir film. Eş merkezli daireleri, soyut biçimleri, dönen ve değişiklik gösteren küçük noktaların görüntü dizisi. Benzerlik kompütörünün meydana getirdiği bu g örüntülere Ravi Shankar'ın müziği eşlik ediyor.

PULSE

10 dk. / Yön.: Peter Spocker, 1969

Soyut bir filim. 6 binden fazla animasyon çizimi kullanmak suretiyle yapımcı sürekli olarak değişen şekillerden oluşan ve elektronik müzikle zenginleştirilen bir hipnotik dizi yaratmış.

MATRIX

6 dk. Renkli / Yön.: John Whitney, 1970

Soyut bir filim. Kompüter tarafından programlaştırılmış, hareket eden, doğuran ve sonunda tekrar yeni biçimlere dönüşen kesin geometrik şekillerden meydana gelen bir anlatım.

COSMOS

6 dk. Renkli / Yön.: Jordon Belson, 1970.

Soyut bir filim. Yapımcının kozmik atmosferi temsil eder şekilde düşündüğü hareket, renk, doku ve ruhsal durumun bir tür sunuluşu. Tümü özel efektlerden oluşan filim seyirfiye galaksi parçaları arasında yüzüyormuş ve dönüyormuş gibi bir duygu veriyor.

RONDO, ROUND ABOUT ROUND

10 dk. Renkli / Yön: King Screen Production, 1970.

Bir Fantezi'ler dansı. Çeşitli ırkların çocuklarını daireler şeklinde belirleyen bu filmde hızlandırılmış fotoğraf tekniği, profesyonel danscılar, şekil ve vücutların karışık örgüsü canlılık verici, görsel ve işitsel bir deneme yaratmak için elektronik müzikle desteklenmiş.

GENESİS II - GİRİŞ VE SONUÇ

7 dk. Renkli / Yön.: Genesis Flims, 1970.

Bir kolaj. Solarizasyon, renkleri birbiri üzerine kaydırma, optik baskı, animasyon gibi teknikleri ve 1930'larda yapılan eski çizgi filim parçalarını kullanan farklı filim bölümlerinin, deneysel olarak ele alınmasından oluşan ve müzikle şaşılacak şekilde uygunluk gösteren bir özetleme.

LIGHT

10 dk. Renkli / Paul Cohen, 1970.
Soyut bir filim. İlk kaynağından, yani güneşten itibaren, en gelişmiş kaynağı olan laser'e kadar izlenen ışığın gelişiminin sonucunu bize sunuyor. Biçim yönünden soyut, yapı bakımından empresyonist, ele alınış açısından kübik olan çok katlı görüntüler değişik açılardan aynı anda gösteriliyor.

UFO's

3 dk. Renkli / Yön. : Lillian Schwartz, 1970.

Ne oldukları belli olmayan uçan cisimler'i konu alan soyut bir filim. Renk, doku ve hareket yönünden zengin titreşen moleküler şekillerden oluşan, kompüter yapısı, elektronik bir örgü.

GORDON FLASH

23 dk. Renkli / Yön.: Cliff Fenneman ve Ron Sponneberg, 1971
Flash lakabıyla tanınan Gordon Mineo bir yarışçıdır. Verdiği konunun arkasında somut bir duyarlığını verebilmek amacıyla yaratılan bu filim Gordon'un kişisel bir portresini çizmektedir. Bu portre üç köşelidir: yarışçı, ailesi ve hep birlikte bizzat imal ettikleri yarış arabası. Yarışlar, Amerika'da halkın en fazla ilgi gösterdiği sporlardan biridir. Ancak yönetmenler için önemli olan yarış değil yarışçının iç dünyasıdır. Filim bir çok ulusal ve uluslararası yarışmada ödül almıştır.

FULTON STREET

6 dk. / Yön.: Robert Crawford, 1970
New-York City'deki Fulton sokağında balık pazarının gün doğumundan batımına kadar bütün özelliklerini veren duygulu bir çalışmadır. Filim, erken saatlerde satıcıların hareketlerini ağırdan alarak gittikçe pazarın canlanmasıyla hızlı bir tempo kazanmakta, bu canlılık gün batımına doğru yavaş yavaş sönmektedir.

TOTEM

16 dk. Renkli / Yön.: Ed Emshwiller, 1966
Albin Nicolais dans topluluğu tarafından yaratılmış ve icra edilmiş modern bir balenin optik efektlerle verilen parlak bir yorumudur. Bu filimde, çoğu filminde olduğu gibi Emshwiller öncü filim yapımında mükemmel bir teknik düzeyi sergilemekte, bu amacı gerçekleştirmek için de soyut görüntülerden çok somut hareketleri kullanmaktadır. İtalya Spoleto şenliği ödülü kazanmıştır.

AUTUMN SPECTRUM

7 dk. Renkli / Yön.: Hy Hirsch, 1968
Güzel görüntülerle sunulan bu renkli filimde doğa ve mevsimin görüntüleri lirik bir soyutluk yaratabilmek amacıyla kullanılmıştır.

İngiliz Bale Filimleri

«THE ROYAL BALLET» (Kraliyet Balesi)

Yönetmen : Paul Czinner - Görüntü Yönetmeni : S. D. Onions - Yapım : Poetic Films 1959.

Paul Czinner klasik nitelikteki bale filmi: «Kuğu Gölü», «Ateş Kuşu» ve «Deniz Kızı» balelerini Czinner 11 alıcı kullanarak çekiyor. Kuşkusuz filmin değeri, ilginçliği kullanıcıların sayısında değil, yönetmenin uyguladığı yöntemlerdedir; sade, düzgün ve ele alınan balelerin görsel ve ritmik özelliklerini etkileyici ve adeta kusursuz bir şekilde aksettirmek olanağına sahip. Belki bir çeşit «bale konservesi» ve usta işi bir çalışma. Ayrıca büyük balerin Margot Fonteyn'in sanatını yansıtması bakımından çok önemli.

«ROMEO AND JULIET» (Romeo ve Jüliet)

Yönetmen : Paul Czinner - Gör. Yönetmeni : S. D. Onions - Yapım : Poetic Films 1966.

Czinner başkaca bale filimleri gibi «Romeo ve Jülyet»de, sahnede olduğu gibi düzenlenen, çok sayıda alıcılar tarafından çekilen bir filimdir. Bu kez bale doğrudan doğruya sahneden çekilmeyip stüdyoda düzenlenmiştir. Czinner kendiliğinden bir şeyler koymak niyetinde değil, bir baleyi, Fonteyn-Nureyev ikilisinin göstersini, filme çekmekle yetiniyor. Ama gösterinin olağanüstü güzellikleri filme de yansıyor ve ölümsüz Shakespeare konusu unutulmayan bir tadla getiriliyor seyirciye.

film 73

SAYI : 33
MAYIS

JOHN HUSTON - MARCEL CARNE
İNGİLİZ BALE FİLİMLERİ
GENÇ ALMAN SİNEMASI

PROGRAM 10. SAYFADADIR.